

5. Кошти, потрібні на утримання Передпарляменту. В Швейцарії життя дороге, а через те утримання передпарляменту в Женеві коштуватиме може дорожче, ніж у інших країнах. Та не треба забувати, що ми є нація суто демократична, мужична, і не повинні витратити великих коштів на своїх урядовців, а також і представників законодавчої влади.

При зазначеній вище схемі складу передпарляменту, у нього увійдуть коло сотні осіб. Коли кожній покласти по 500 фр. місячно і коли покласти на інші видатки по 30 тис. фр. місячно, так місячний видаток на утримання передпарляменту виявиться в 80 тис. фр. місячно. Це не багато: приблизно стільки, скільки коштувало місячне утримання двох з більш визначних дипломатичних місій.

6. Партиїно-громадянська ініціатива. Звичайно, ніяка поважна річ не може утворитися без відповідної унертої праці осіб, партійних та інших організацій, з яких складається тепер за кордоном громадянство України.

Через те усі партійні й інші організації повинні-б були негайно прикласти всі сили для обміркування питання про передпарлямент і про переведення його як найшвидче в життя. Про результати партійних постанов з цього приводу уряд повинен бути негайно повідомлений — через пресу й іншими можливими способами. Всі партійні й інші організації, установи повинні добиватися всіма можливими шляхами, щоб уряд негайно вжив всіх необхідних засобів для практичного переведення в життя справи.

Життя не жде. Ми маємо велику територію, більшу ніж Франція та Італія вкупі. Ми маємо величезні багатства. Ми маємо сорокмілієнову людність. Ми може де-чому уже й навчилися за недовгий час нашого державного життя: взнали, що треба робити, а головним чином — чого не треба. Потрібна тільки згода, бажання спільно працювати над будуванням держави . . .

Примітка редакції. Для Наддністрянців і молоді української інтелігенції: П. Чижевський, один із лідерів української фракції в Держ. Думі, відомий громадський і земський діяч на Україні, є зараз одним із старших ветеранів українського руху. Тому його думки і уваги мусіли-б звернути на себе увагу широких кол нашого громадянства і тут, і там на Україні.

Александр Ковалевський.

Влада чи вакханалія?

Деякільки днів тому я балакав з одним „визначним“ українським дипломатом, одним з тих, хто в великій мірі прислужився провалу нашої справи за кордоном. Він кинув, між иншим, дуже характеристичну думку, яку мені часто доводиться чути від всякого рангу урядових осіб і якою останні зручно шантажують слабкодушних громадян землі української: „ви нападаєте на владу й компромітуєте нашу державність. . .“ Слабкий дипломат виявив себе й слабким державником, сплутуючи в одне цілком протилежні презумпції. Державність — вона опреділюється не лише одним поняттям влади; є не менш важне поняття, що доповнює перше — народ. Скажу більше, пануюча теорія в науці публичного права стверджує, що кінцевою основою влади має бути тільки переконання народа в тому, що данна влада має право на існування — репрезентацію держави, видання распоряджень і законів і т. д. Влада мусить бути визнана народом, мусить спиратися на свідомість підвладних, яка

говорить, що влада повинна наказувати, а підвладні — коритися. [D. Hume. Essey; Bierling. Zur Kritik der juristischen Grundbegriffe; Duguit. Traité de droit const.; Коржунів. Русское государственное право; Гессен В. Общее учение о государствах (літогр. видання); Лазаревский. Конституционное право]. Разом з цим, ця теорія також вчить, що народ може являтися підвальною влади не безпосередньо, а посередньо — за допомогою парламента і що для правильного функціонування державного організму необхідно, щоб був переведений поділ функцій: репрезентаційні функції мають належати одній особі (президентові чи монархові); виконавчі — правительству; законодавчі — парламентові; судові — спеціально покликаним для цього органам; що верховенство належить тільки народові, тільки парламентові, себто — що ніяка инша влада в державі не може видавати актів по питанням, що входять в сферу компетенції законодавчої влади або распоряджень, які суперечилиб в чому небудь постановам законодавчим. Ця ж пануюча теорія в державному праві говорить про так звані конституційні гарантії, які забезпечували цей правопорядок, ці взаємовідносини різних публичноправних органів поміж себе.

Але все це зазначається не лише в одній теорії. Це перевежено також в конституційній практиці всіх європейських країн і всього світа. Їй не тільки буржуазного, а й комуністичного світа, бо навіть правительство Леніна заховалося в певні конституційні норми, в певні форми переліцьованої парламентарности. З другого боку — й правительство Денікіна уконституовало „Особое Совѣщаніе“ — щось подібне на парламентарне тіло, хоч і з дорадчими лише функціями.

В цілому світі одна лише молода народня, демократична республіка на чолі з соціалістичною верховною владою не визнавала народнього представництва, створивши таку нечувану систему особистого режіму, що вона вже нагадувала — не двадцять століть з його культурою й цивілізацією, а давноминулі часи — часи сиракузьких тиранів або мексоських самодурів 14—16 віку.

Скажуть, українська республіка находилася в стані боротьби... А Росія не находилася в стані боротьби? А Польща не боролася, повстаючи з нічого, як і ми? І хіба це не глум, що шляхецька Польща в першу чергу створює парламент, що комуністична Росія буде центральний виконавчий комітет з законодавчими функціями, а демократична, деякі стверджують, що соціалістична — Україна не спромоглася ще й досі на парламент? Що верховна влада українська, почавши з скликання трудового конгресу (на фальшивих, щоправда, привіщах) й діставши від нього право на своє життя, кінчає на резонні комісії трудового конгресу, яким останній доручив в спеціальній постанові цю владу контролювати? Що протягом всього часу вона не тільки не відчувала потреби спертися на організовану думку країни, не тільки не хотіла перевірити настрої цієї країни, а — протівно — жорстоко переслідувала саму ідею парламентаризму й з дивовижним завзяттям паралізувала усі заходи в цьому напрямку.

Але по суті річей... Верховна влада була передана в руки не однієї, а цілих п'яти осіб. Не говорячи вже про те, що ні один з членів Директорії не був підготовлений до тої високої ролі, до якої їх було покликано; що вони не уявляли собі ні державних задань, ні методів державного будівництва; що вони мусіли поділити між собою цілком в механічний спосіб функції управління — вони, за браком основних законів, скоро зрозуміли свої права, як абсолютів, яким все дозволено й які все можуть. Директорія стала не тільки репрезентувати, але й втручатися в инші функції — законодавчі, виконавчі, судові. Їй по мірі того, як зменшувалася терп-

торія — члени Директорії стали торкатися всіх сторін життя від підписання міжнародного акта державної ваги до звільнення якогонебудь дрібного урядовця. Це привело до приниження ролі самого правительства, до переміщення всіх функцій, а, зрештою, й до повної вакханалії.

У мене є оригінал одного документа, який характеризує ество всієї системи Директорії. Голова Ради Міністрів, п. Чопівський, пише до „Голови Директорії“ п. Швеця про те, що товариш військового міністра, п. Темченко, забрав двох коней й коляску від отамана Паленка для своїх розїздів. В той же час ці коні уявляють з себе високих „производителей“ й дуже необхідні для держави. А тому п. Чопівський прехає, щоб п. Швець зробив відповідне розпорядження, аби ці коні були передані до державної стайні. На цьому листі п. Чопівського п. Швець кладе резолюцію, щоб коні були негайно передані до державної стайні. Нарешті, під резолюцією п. Швеця є друга резолюція сотника Ч., яка звучить в такий спосіб: „ці коні мерини, а тому не здібні до розплоду“. Выглядає це на поганий анекдот, а, на жаль, це факт. Цікаво одмітити тут де-кілька характеристичних рис: 1. в момент надзвичайно катастрофічний (большевики забирали вже Проскурів), коли, здавалося б, представники влади мусіли виявити всю силу ума й волі для організації оборони української державности, — вони не находить ліпшої теми, як писати цілі доклади про „производителей“; 2. в. о. Голови Ради Міністрів не знає, що п. Швець не є Головою Директорії; 3. найбільш розумною людиною виявився не високий член високої Директорії, а простієнький сотник.

Ці злополучні мерини — символ системи Директорії, яскравий й показний символ тої державности, яку вона утворила. До цих меринів зводилася вся її діяльність. І коштували ці мерини українському народові — де сять мільярдів трудових, потом і кровю зароблених грошей.

Хто був на Україні за час Директорії, той знає салон-вагон „С. 2“ й „С. 21“, той знає ті кошмарні річі, які в них відбувалися: й лісові концесії, й залізничі підряди, й оргії, й призначення на відповідальні посади, й цілу низку інтриг, брехні й дрібного шахрайства; не один злочин виходив і ховався в цих комфортабельних салонах. Той знає славнозвісне „Інформаційне Бюро Директорії“ й ті 500 мільонів, що воно безцільно витратило протягом двох місяців, переводячи ес-єрівську, а то й просто большевицьку агітацію (до співробітників цього бюро приймалися виключно ті, хто мав рекомендації від соціалістичних партій; в цілому ряді пунктів завідуючі місцевими філіями І. Б. підносили повстання проти Директорії); той знає, як провалювалися черепи при повному неутралітеті Директорії в усякого рода контррозвідках, як знущалися над арештованими, як грабували живого й мертвого. Той знає погроми, нелюдські погроми Директорії й її абсолютної влади . . .

Влада Директорії — це найтемніша, найпроклятіша сторінка в нашій історії. Її її зачинити треба, як мога скорше. Катастрофа в Кам'янці-Подільському мала ту позитивну рису, що вона ліквідувала Директорію. Два члени Директорії — п. А. Макаренко й Ф. Швець — найбільш шкідливі й безпринципні інтриганти, яких витворила наша революція — склали свої уповноваження. Це зазначено в відповідному документі. Це витали всі кола українського громадянства. Були надії й перспективи.

Але пройшло скільки часу, й ці хлестакови впливають за кордоном з адютантами, особистими секретарями, радниками, начальниками канцелярій, урядовцями. Впливають як члени Директорії, як представники держави. Й відразу

кидаються на рештки фондів, хапають їх всякими правдами й неправдами, проживають мільони, звільняють, призначають, пишуть закони, створюють скандали, сіють навколо смерть, розклад, деморалізацію. Дипломат, з яким я мав бесіду, й всякі дипломатичні прихвостні кажуть, що ці авантюристи, ці хлестакови — є влада. Шо вони репрезентують державу. Одно можу сказати — ганебної думки цей дипломат про нашу державу. Коли Макаренки, Швеці, Мартоси, Миколи Ковалевські є наша держава, значить держави немає. Але — дипломат помиляється. Є й влада, є й держава. Але вони не містяться в готелі Meissl und Schadt. Вони не заключаються ні в А. Макаренкові, ні в Ф. Швеці, ні в інших паразитах. Й ми обороняємо саме правомочну владу й живу ще нашу державність від цього мотлоха, який її компромітує й ганьбить, від цих героїв нашої безчасности, які не мають ні сумніня, ні чести, ні елементарної порядности, а палають одною лише жадобою — вирвати, розтрінкати, проїсти й ті невеликі рештки грошей, що ще лишилися в нашому депозиті. Ми боримося проти тої вакханалії, яку створили ці спритні конторщики й ляборанти, проти того розкладу, що вони несуть, і проти тої ненависти, що вони сіють.

Ми гадаємо, що до влади повинні прийти люде з чистими руками, бо чисте діло вимагає й чистих рук; що злодії й марнотрати мусять негайно уступитися; що узурпатори влади — мусять по фальшивих паспортах їхати далі — до Демченка, який їх викохав на наше прокляття.

Вакханалії особистого режиму бездарних людців, що випили на верх ціною низькопробного шарлатанства, шантажуванню цих коронованих конторщиків, цих самодержавців, які не визнають ні законів, ні права, ні громадської опінії й накидають всім свою п'яну волю — цьому треба покласти рішучий кінець.

Влада є влада; проте, злодійство є злодійством.

Ми — за владу, чесну, совісну, розумну; ми хочемо цієї влади. Але ми — проти вакханалії й дрібязкового шахрайства. Проти темних діл, які обробляються темними людьми по темних закутках. Ми вважаємо, що необхідна гласність в веденні національно-державних справ, необхідне утворення тісного контакту між владою й громадською опінією, яка відбиває народні настрої й бажання. А головне — необхідно рятувати національну честь від натиску розбишак і бандитів. І в цьому змислі не можна не приєднатися до тих слів, що висловлені в декларації Національно-Державного Союзу, який „рішучо підносить свій голос за потребу негайної реорганізації влади“. Вакханалія повинна бути припинена; а справа нашої державности мусить попасти в руки чесної, твердої й правної влади. Бо не для того гинули тисячі селян, одягнених в козацькі шинелі, не для того вмирали ентузіасты, віддані українській справі, не для того приносилось стільки матеріальних жертв, щоб всякі нікчемности à la Макаренко, Швець і Ко. на крові цій, на трупах цих — справляли дикі банкети. Директорія вмерла — й хай цей мертвець спочиває вічним сном, а його злодійства — хай будуть прикладом того, як не треба робити . . . На руїнах цього примітивного самодержавства мусить повстати справді демократичний лад, справді демократична влада. Влада, яка відшукала-б вихід з нинішнього тупика, з нинішньої вакханалії. Влада, яка-б не лізла в ярмо до національних ворогів, до національних гнобителів. Влада, яка-б найшла спільну мову з народом, з його стремліннями й надіями. Таку владу підтримає українське організоване громадянство — незалежно від тої форми, яку вона прийме.

Вороття для Директорії немає, бо за нею не стоїть ніхто, опріч спекулянтів, дрібних шахраїв, темних злодіїв — всіх тих, на кого чекає страшна кара, коли

прийде на її місце всяка инша влада. Вакханалія й компромітація дійшли до останнього, до неможливого . . .

Мусимо рятувати нашу державність, нашу будучину, наше добре ім'я. А для цього — добитися усунення від якої — не будь діяльності тих, хто стоїть на перешкоді. Мусимо рятувати саму владу, загублений й оганьблений за часи безславної Директорії самий принцип влади.

Від цього ми не одступимо, бо цього вимагає гідність нації.

Станислав Дністрянський.

Товариство прихильників освіти.

Війна забрала найкращі наші молоді сили. Тисячі лягли головами, тисячі стали неспосібними до умовної праці. Але й заключення миру не принесло українському народові, а з особня українському студентству можности до спокійної праці, до спокійного і тривкого розвитку. Якраз тепер веде гесь український народ боротьбу за життя й смерть, боротьбу за своє існування. Ця боротьба жадає нових жертв від найширших верств нашої суспільности. І тут не відмовляється наше студентство від боротьби за нашу народню славу, за нашу народню самосійність.

Але прийшов час, коли наше студентство мусить поглибити цю боротьбу. Прийшов час, коли головна точка ваги перенеслася з поля бою на поле культури, на поле вищої народньої освіти. Український народ потребує більше, ніж колинебудь, нових кадрів народньої інтелігенції. Увесь світ жадає від нас доказу, що ми культурна нація, а наш народ потребує, як ні один другий, у всіх галузях народнього життя щораз нових інтелігентних сил, щораз нових інтелігентних борців за ідею української державности, щораз нових будівників Української Держави.

Довгі діта війни не лише скесили цвіт нашої академічної молоді, але, відірвали та відчужили наше студентство від університетської праці, і приходиться нераз після довгих літ перерви знова зачинати там, де зупинилося. Та наше студентство зрозуміло це велике завдання. Воно гортється знова до науки, з усіх усюдів підносяться кличі о поміч — та розпука огортає тих, котрі не мають можности ні розпочати ні вести дальше наукову працю.

Незавидна доля зависла над нашим студентством — у теперішньому „мирі“ більше чим на війні. Воєнне лихоліття на Великій Україні не дає можности користати студентству свobodно з університетської науки на українських університетах в Києві чи в Подільському Кам'янці, бо й ці університети не можуть наслідком воєнних подій розвиватися як слід — а у нашій сискемівка українській і аличинні не допускає ворог українського студентства до науки на університеті і на політехниці у Львові. Так оцивиллася все наше студентство на науковій еміграції — воно мусить шукати прямиу на чужих захарньо-європейських університетах.

І саме у цьому ділі мусить воно найти підмогу і попертя всього нашого громадянства. Українське студентство мусить вчитися — але все українське громадянство мусить з послідьшого дати йому можність до науки — і то найширшим кругам нашого студентства. Як перед війною піднявся у нас боєвий клич за здобуттям свого родимого університету у Львові і захопив найширші верстви нашого населення — так тепер псвинен піднятися загальний клич підмоги нашому студентству в науці. Ніхто не сміє відтягатися від матеріальної помочі, ніхто, кому є на серці добро нашого народа, не може відмовитися від співучасті в ділі народньої допомоги нашому студентству.

На чужині, під охороною давнього культурного центра Європи, у Відні, подали собі руки поважні представники нашого громадянства з членами найстаршого студентського товариства „Січ“ і заснували нове Товариство Прихильників Освіти, яке покляло собі найважчим завданням дати студентству матеріальну і моральну підмогу студіювання на тих університетах, які привняли під теперішню погу наших студентів. На перших загальних зборах вибрано виділ, до якого увій-